

In Kaapstad kun je geen stap zetten zonder de Tafelberg te zien. Ik stel me voor hoe dat was: een maand of zes op zee en dan land zien. Niet zomaar land, maar een berg. Een berg zo vlak als een tafel. En dan wist je: eindelijk vers vlees, vers brood, vers water, vers fruit. Tijd om uit te rusten. Tijd om het schip te repareren.

In een boek van Dan Sleigh met de titel *Stemmen uit zee* lees ik dat het in de Tafelbaai flink kon spoken. Er waren nog geen kades waar schepen konden aanmeren. De schepen gingen voor anker in het midden van de baai. Dan moesten er roeiboten worden uitgezet om de kust mee te bereiken. Soms zaten de zeelieden wekenlang opgesloten op hun schip. Dan was het te gevaarlijk om in een sloep naar het strand te varen.

Een wandeling door Kaapstad is een wandeling door het verleden. Overal staan standbeelden.

Vlak bij het station staan Jan en Maria van Riebeeck vorstelijk op hun sokkels. Op het plein voor het stadhuis staat een monument voor de gevallenen. Welke gevallenen? Uitsluitend voor de Engelse soldaten die hier zijn gesneuveld. Dat moeten de soldaten zijn geweest die hun best deden om de Nederlanders uit Zuid-Afrika te verjagen.

O ja, dan staat er ook nog een beeld van de Engelse koningin Victoria.

Het lijkt een beetje op een wedstrijd. Wie was het langst in Kaapstad? Wie was hier de baas? De Nederlanders of de Britten? De grootste held verdient het grootste standbeeld.

Ik wandel het liefst door de tuinen van de Compagnie. Hier werden vroeger de groenten verbouwd waarmee de zeelieden zich konden voeden. Die weer opgeknapt VOC-tuinen vormen een oase van rust in de drukke stad. Overal spelen kinderen. De eekhoorntjes zijn zo tam dat ze uit je hand eten. Ik zit op een terrasje en lees verder in het boek van Dan Sleigh. Hij vertelt niet alleen het verhaal van Jan van Riebeeck, maar ook dat van Krotoa, het elfjarige Koisan-meisje dat bij Jan en Maria in huis woonde als kindermisje. Ze werd Eva genoemd door Jan en Maria. Ze leerde de Nederlandse taal met zoveel gemak dat ze al snel als tolk werd gebruikt om tussen de bewoners van het fort en de Koisan te bemiddelen over het ruilen van vee. Eva trouwde met Pieter van Meerhof, een Deense chirurgijn. Erg gelukkig verliep haar leven niet. Na Pieters dood raakte ze aan de drank. Ze werd opgesloten op Robbeneiland, dat door Jan van Riebeeck was aangewezen als gevangenis.

In het fort van de VOC zou een monument moeten staan voor Krotoa, die door sommige mensen de oermoeder van Zuid-Afrika wordt genoemd. Maar ik kan het nergens vin-

den. Volgens mijn reisgids stond er vroeger een Krotoa-bankje ergens op een plein in de stad. Dat bankje is vernield door mensen die het een belediging vonden voor de oorspronkelijke bewoners van het land. 'Als je iemand wil eren met een monument, dan ga je toch niet op dat monument zitten?' zeiden ze.

Een week later lukt het me om de schrijver van *Stemmen uit zee* te ontmoeten. Een paar uur lang kan ik hem vragen wat ik wil.

We zitten op het balkon van het hotel. Met uitzicht over een groen golvende vallei. Dan legt me uit waar we naar kijken.

'Het water in de verte, noemen we *False Bay*, de Valse Baai. Dat komt omdat de kapiteins van de VOC zich vroeger nogal eens vergisten. Ze dachten de Tafelbaai in te varen, maar namen een afslag te vroeg. Soms raakten ze vast met hun schepen en leden schipbreuk. Die bergen daar, aan de overkant, dat is het Hottentots-Holland-gebergte. De wijngaarden op de groene hellingen horen bij Groot-Constantia. Dat was een van de eerste wijnboerderijen. Ook de VOC had behoefte aan wijn. Simon van der Stel heeft Groot-Constantia opgericht. Hij was een van de opvolgers van Jan van Riebeeck.'

Terwijl ik naar de schrijver luister, probeer ik aantekeningen te maken. Maar er komt niets op papier. Ik luister naar het prachtige Afrikaans dat Dan spreekt. (Als ik het later probeer op te schrijven, blijft er helaas niets van die kleurrijke taal over.)

We raken aan de praat over zijn boek. Over Jan van Riebeeck. Over Krotoa. Over de slavernij.

'Er is altijd slavernij geweest,' zegt Dan. 'Het was een

oud gebruik in Europa. Zo rond de middeleeuwen raakte het een tijdje in onbruik. Tot de Spanjaarden en Portugezen er weer mee begonnen. Voor de Koisan, die hier woonden, was slavernij niets nieuws. Er waren meer volken in Afrika die slaven hielden.

Ik leg Dan uit wat ik van plan ben: een boek schrijven over de geschiedenis van de slavernij en de rol die Nederland daarin heeft gespeeld. Wat vindt hij daarvan?

Dan kijkt me glimlachend aan en zegt: 'Eigenlijk is het jammer dat de geschiedenis van Zuid-Afrika nog altijd door blanke mensen wordt beschreven. Het is moeilijk om de zwarte bevolking te interesseren voor hun eigen verleden. Ik kan dat ook wel begrijpen. De mensen willen vooruit. Wie wil er nu nog iets lezen over de tijd van de slavernij?'

'En kinderen op school, leren die iets over Jan van Riebeeck en de tijd van de VOC?' vraag ik.

'Een heel klein beetje maar,' is Dans antwoord. 'Het wordt gezien als een zwarte bladzijde in de geschiedenis van Zuid-Afrika. Nu de zwarte bevolking zelf aan de macht is, willen veel mensen die bladzijde uit de geschiedenisboeken scheuren. Maar...'

'Maar?'

'Maar volgens mij hebben de kolonisten het land niet alleen negatieve dingen opgeleverd. Ze brachten chirurgijns mee. Ze bouwden wegen. Er kwam onderwijs. Er was werk. Ook voor de plaatselijke bevolking. Die leefde in grote armoede. Maar nu zeg ik iets wat vrijwel niemand hier wil horen.'

De volgende ochtend wandel ik door Groot-Constantia. De boerderij van Simon van der Stel is nu een museum. Maar er is nog volop bedrijvigheid.

's Middags bezoek ik Kirstenbosch, de botanische tuin. Onder een grote boom tref ik een schoolklas. De kinderen hebben schetsboeken bij zich waarin ze planten en bloemen natekenen. Ik raak in gesprek met hun meester.

Plotseling heb ik een ingeving. 'Is het misschien mogelijk om bij u op school een uurtje met de leerlingen te praten. Ik zou willen weten hoe zij aankijken tegen de geschiedenis van Zuid-Afrika.'

'Dat regel ik voor u,' zegt de meester, die Stephen heet. 'Onze school staat in de township Manenberg.'

Een dag later rijd ik in mijn huurauto door de arme wijken van Kaapstad. Gelukkig worden de lange rijen hutjes met golfplaten daken afgewisseld door felgekleurde nieuwbouwhuisjes.

Op de Downville Primary School word ik vriendelijk ontvangen door het hoofd van de school. Hij vertelt over de moeilijkheden in de wijk. Er is geen werk. Kinderen sluiten zich aan bij bendes. Meisjes raken al jong zwanger. Toch zegt hij de moed niet te willen verliezen. Hoe meer kinderen hun school afmaken, hoe meer kans ze krijgen op een toekomst.

Dan brengt hij me naar het gymlokaal. Daar zitten tachtig kinderen klaar om naar mij te luisteren en om mijn vragen te beantwoorden.

Ik vertel iets over waar ik vandaan kom. 'Er wonen 17 miljoen mensen in Nederland. We hebben een koning en een koningin.'

Een jongen zegt: 'Zuid-Afrika is een republiek. Waarom hebben jullie een koning?'

Ik leg uit hoe dat zo gekomen is.

De jongen: 'Heeft die koning het voor het zeggen in uw land?'

Ik schud mijn hoofd. 'Hij is meer een symbool. De regering neemt alle beslissingen. Wij zijn een democratie.'

'Dat zijn wij ook,' zegt de jongen.

Ik kijk hem aan. Zijn ogen lachen. Zijn schooluniform is al honderd keer gewassen. Zijn schoenen zijn tot op de draad versleten. Ja, hij woont in een democratie. Maar het is een democratie met een gebruiksaanwijzing. Het land heeft een lange tijd van overheersing achter de rug. Eerst de Hollanders. Daarna kwamen de Engelsen. Die bedachten nieuwe wetten: apartheidswetten. De zwarte bevolking werd verdreven naar wijken ver buiten de steden. Hun kansen op onderwijs en werk werden beperkt. In 1990 werd de Apartheid afgeschaft. Zuid-Afrika kreeg een zwarte president. Maar het lijkt wel alsof de apartheid niet wil verdwijnen. Heeft deze gekleurde jongen dezelfde kansen als witte kinderen in Kaapstad? Geschiedenis is geen gesloten boek. Het is een verhaal dat altijd doorgaat. En dat geldt zeker voor het leven van deze kinderen.

'Heeft jullie land ook een volkslied?' wil een van de leerlingen weten.

Ik zing het eerste couplet van het Wilhelmus.

Daarna klinkt uit tachtig kelen het nieuwe volkslied van Zuid-Afrika.

Op het reusachtige whiteboard teken ik een wereldkaart. Ik probeer de bedoelingen van Jan van Riebeeck en zijn opdrachtgevers uit te leggen.

Met mijn gezicht naar het bord vraag ik: 'Waarom denken jullie dat de Nederlanders naar Zuid-Afrika zijn gekomen?'

‘Om de Koisan te vermoorden?’ klinkt het achter mij. Ik draai me om. Hoe red ik me hieruit? Helpt het als ik vertel dat Jan van Riebeeck kwam om een verversingspost op te richten? Dat hij opdracht had gekregen om vriendschap te sluiten met de Koisan? Dan moet ik ook toegeven dat er van die goede bedoelingen niet veel terecht kwam.

Om de klas te vermaken lees ik een verhaal voor over de dodo. Ook dat is een stukje Nederlandse geschiedenis. Onder invloed van de Nederlandse ontdekkingsreizigers stierven alle dodo’s op het eiland Mauritius uit. Waarom heb ik dit verhaal uitgekozen? Is het minder erg om iets over uitgestorven dieren te vertellen dan over weggejaagde mensen?

Midden in Kaapstad staan grote blokken marmer. In die harde stenen staan namen gegraveerd. Namen van tot slaaf gemaakten.

Aan die namen is vaak te zien waar de mensen vandaan kwamen. Ze waren van heinde en verre de wereld over gesleept om op deze plek, deze Kaap van Goede Hoop, hun leven te slijten. Aan sommige namen valt ook af te lezen wanneer ze zijn geboren. Of wanneer ze zijn aangekomen.

Flora Wilhelmina
Jafta van Madagascar
Dikbeen van Cape Verde
Frans van Bengalen
April van Sambouwa
September van Malabar
Amelia Mary van der Kaap
Nasangie van Chinees
Kleine Dirk van Hottentot

Ongtong van Bouton
Ringe van de Cust
Johilanders van Batavia
Kabenda van Mosambique
Piaternella
Owiesa
Cylon van Bali
Annatje van de Rio de la Goa
Jan Kokonie
Abram van Java
Brodjo van Ternate

Eigenlijk ben ik met dit boek een monument aan het oprichten voor al deze mensen. Ze werden ontvoerd, gemarteld en met winst doorverkocht. Ze hadden geen rechten. De kinderen die ze kregen waren hun kinderen niet, maar die van hun eigenaren. Goed, ze hadden recht op eten en kleren. Ze hadden een naam. Maar niet de naam die ze van huis uit hadden meegekregen. Ze kregen een naam van hun eigenaar.

In het dorp Stellenbosch staat een monument voor Nelson Mandela. In een lange strook marmer is een tekst gegraveerd die de vrijheidsstrijder uitsprak op het moment dat hij president werd van Zuid-Afrika:

‘Nooit, nooit, helemaal nooit zal dit mooie land ooit weer de onderdrukking meemaken van de een door de ander.’